

RAPORT STATISTIC CU PRIVIRE LA CITAREA DOCTRINEI DE CĂTRE CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI

1. Cercetarea de față a urmărit caracterele invocării doctrinei de către Curtea Constituțională a României, în conținutul jurisprudenței sale. Următoarele tipuri de acte ale Curții au fost considerate: decizii, hotărâri și avize. Jurisprudența verificată este constituită de următoarele acte: Decizia 96/1996, Decizia 892/2012, Decizia 845/2007, Decizia 954/2012, Decizia 1022/2010, Decizia 1/1995, Decizia 174/1997, Hotărârea 32/1996, Decizia 339/2004, Decizia 9/1994, Decizia 325/2005, Decizia 21/1997, Decizia 1/1997, Decizia 46/1993, Decizia 57/1995, Decizia 805/2012, Decizia 1106/2010, Decizia 375/2005, Decizia 784/2012, Decizia 33/2003, Decizia 503/2005, Decizia 314/200, Decizia 497/2012, Decizia 1325/2009, Decizia 907/2007, Decizia 624/2009, Decizia 1257/2009, Decizia 1560/2010, Decizia 1601/2011, Decizia 1552/2011, Decizia 283/2012, Decizia 1202/2010, Decizia 234/1999, Decizia 54/1999, Decizia 66/2008, Decizia 732/2009, Decizia 105/2007, Decizia 820/2010, Decizia 228/2012, Decizia 1329/2011, Decizia 1437/2011, Decizia 66/200, Decizia 148/1998, Decizia 209/2012, Decizia 191/2002, Decizia 1631/2011, Decizia 776/2011, Decizia 1461/2011, Decizia 692/2011, Decizia 498/2006, Decizia 115/1996, Decizia 477/2011, Decizia 117/1995, Decizia 421/2011, Decizia 1577/2011, Decizia 126/2011, Decizia 77/2003, Decizia 201/2002, Decizia 66/1998, Decizia 22/2003, Decizia 1008/2009, Decizia 1/1995, Decizia 15/2000, Decizia 585/2011, Decizia 991/2008, Decizia 1414/2009, Decizia 1189/2008, Decizia 45/1998, Decizia 302/2011, Decizia 948/2010, Decizia 1014/2007, Decizia 1656/2010, Decizia 360/2010, Decizia 21/1995, Decizia 102/2001, Decizia 780/2007, Decizia 1335/2008, Decizia 969/2007, Decizia 321/2007, Decizia 170/2007, Decizia 444/2005, Decizia 261/2002, Decizia 1644/2009, Decizia 601/2009, Decizia 992/2007, Decizia 98/2003, Decizia 1009/2009, Decizia 431/2009, Decizia 822/2008, Decizia 575/2008, Decizia 1031/2007, Decizia 148/1997, Decizia 45/2003, Decizia 14/1993, Decizia 124/1996, Decizia 6/1994, Decizia 26/2000, Decizia 193/2000, Decizia 66/1999, Decizia 148/2007, Decizia 15/1993, Decizia 169/1998, Decizia 74/1995, Decizia 53/2005, Decizia 4/1996, Decizia 74/1994, Decizia 414/2010, Decizia 919/2011, Decizia 93/2000, Decizia 256/1997, Decizia 59/1995, Decizia 13/1999, Decizia 472/2008, Decizia 229/1999, Decizia 1222/2008, Decizia 93/1996, Decizia II/1995, Hotărârea 10/1996, Decizia 838/2009, Decizia 602/2005, Decizia 173/2002, Decizia 2/2011, Decizia 683/2012, Decizia 1237/2010, Decizia 383/2011, Decizia 72/1995, Decizia 2/2012, Decizia 64/2011, Decizia 338/2009, Decizia 137/1994, Decizia 1069/2010, Decizia 1062/2010, Decizia 836/2006, Decizia 113/2001, Decizia 541/2006, Decizia 1082/2008, Decizia 341/2010, Decizia 454/2010, Decizia 225/2001, Decizia 1084/2008, Decizia 911/2009, Decizia 94/2006, Decizia 1104/2011, Decizia 41/2006,

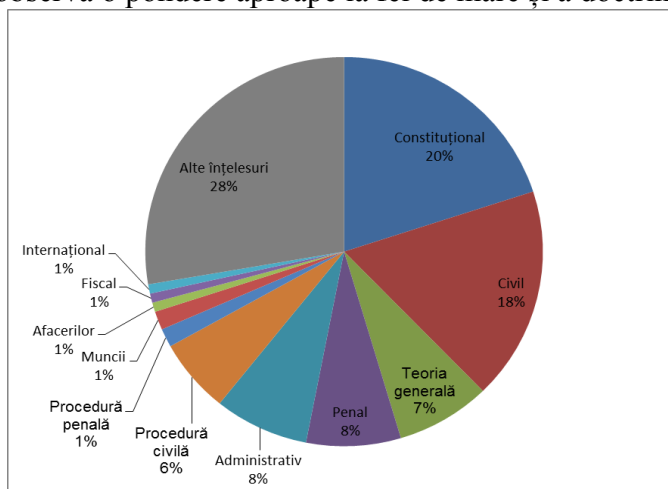
Decizia 1616/2009, Decizia 413/2009, Decizia 248/2001, Decizia 536/2008, Decizia 581/2008, Decizia 895/2008, Decizia 1062/2007, Decizia 15/2007, Decizia 564/2005, Decizia 207/2005, Decizia 313/2004, Decizia 186/2004, Decizia 171/2004, Decizia 121/2004, Decizia 376/2003, Decizia 393/2003, Decizia 362/2003, Decizia 273/2003, Decizia 239/2003, Decizia 63/1996, Decizia 73/1996, Decizia 143/1996, Decizia 77/2000, Decizia 124/2000, Decizia 157/2000, Decizia 428/2004, Decizia 855/2006, Decizia 901/2006, Decizia 665/2007, Decizia 901/2007, Decizia 1094/2008, Decizia 1248/2008, Decizia 13/2011, Decizia 575/2011, Decizia 1233/2011, Decizia 730/2012, Decizia 1039/2012, Decizia 57/2013, Decizia 112/2013, Decizia 153/2013, Decizia 187/2013, Decizia 206/2013, Decizia 212/2013, Decizia 230/2013, Decizia 292/2013, Decizia 334/2013, Decizia 466/2013, Decizia 491/2013, Decizia 494/2013, Decizia 495/2013, Decizia 502/2013, Decizia 511/2013, Decizia 530/2013, Decizia 549/2013, Decizia 2/2014, Hotărârea 49/2014, Decizia 56/2014, Decizia 98/2014, Decizia 108/2014, Decizia 148/2014, Decizia 158/2014, Decizia 174/2014, Decizia 178/2014, Decizia 179/2014, Decizia 181/2014, Decizia 184/2014, Decizia 249/2014, Decizia 265/2014, Decizia 267/2014, Decizia 282/2014, Decizia 341/2014, Decizia 356/2014, Decizia 442/2014, Decizia 459/2014, Decizia 472/2014, Decizia 488/2014, Decizia 512/2014, Decizia 531/2014, Decizia 539/2014, Decizia 641/2014, Decizia 678/2014, Decizia 686/2014, Decizia 692/2014, Decizia 696/2014 și Decizia 761/2014.

2. Actele enumerate mai sus au fost identificate în urma interogărilor „doctrină” și „literatură de specialitate” în totalitatea actelor Curții Constituționale. Ultima interogare a fost făcută la 20 martie 2015.
3. Din cele **229** de acte verificate, 107 conțin trimiteri la doctrină aparținând Curții Constituționale. În acestea din urmă se găsesc **134** de trimiteri la doctrină. În celelalte acte cercetate, s-a observat o frecvență mai mare a apelării la doctrină din partea autorului sesizării, în conținutul punctelor de vedere trimise la dosar (în special în punctul de vedere al Guvernului) sau în concluziile reprezentantului Ministerului Public. Cum cercetarea de față urmărește citarea anume **de către Curte** a doctrinei, aceste acte nu au fost luate în considerare. Au mai fost identificate și acte conțin cuvântul „doctrină”¹ cu alte înțelesuri și iarăși au fost excluse din obiectul cercetării de față.
4. Referitor la cele 122 de acte **care nu au răspuns obiectului cercetării** de față, câteva mențiuni statistice se impun. Astfel, în unele dintre acte au fost identificate mai multe referiri la doctrină, astfel încât totalul de referiri se ridică la 130. Între cele 94 de referiri la doctrină în sens de argument juridic, toate au avut în vedere doctrine juridice dintre care numai 3 au reprezentat o citare exactă. Restul de 36 de referiri au făcut referire la doctrină cu diverse înțelesuri, în principal cu sens doctrină politică (30% dintre cazuri) sau pentru a se explica anumiți termeni sau

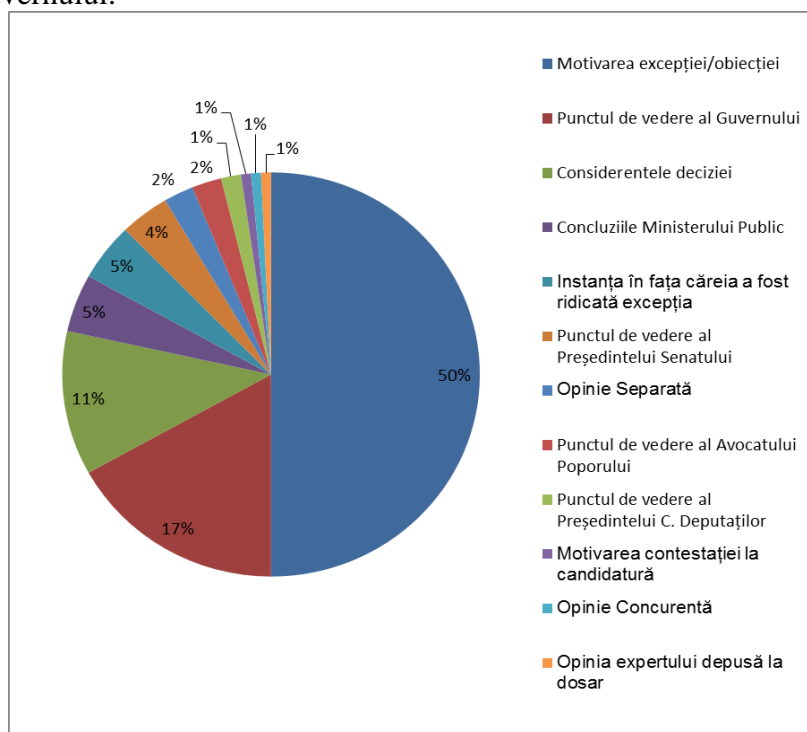
¹ Pentru interogarea „literatură de specialitate” nu a fost cazul

noțiuni (27% dintre cazuri). Alte referiri s-au făcut la: doctrina religioasă (Decizia 282/2014); citarea/prezentarea succintă a anumitor hotărâri judecătorești, legi, decizii anterioare ale Curții Constituționale; referință la dezbateri doctrinare (Decizia 15/2000); referință la rolul doctrinei (Decizia 102/2001); istoricul unei chestiuni de drept (Decizia 1656/2010); enumerare de interpreți ai legii (Decizia 15/2000); situația dosarului aflat pe rolul Curții (Decizia 502/2013) și combaterea unor teorii din doctrină de către autorul excepției (Decizia 845/2007).

În cazul citărilor din doctrină, doctrina de drept constituțional continuă să fie cea mai des întâlnită², însă se observă o pondere aproape la fel de mare și a doctrinei de drept civil.

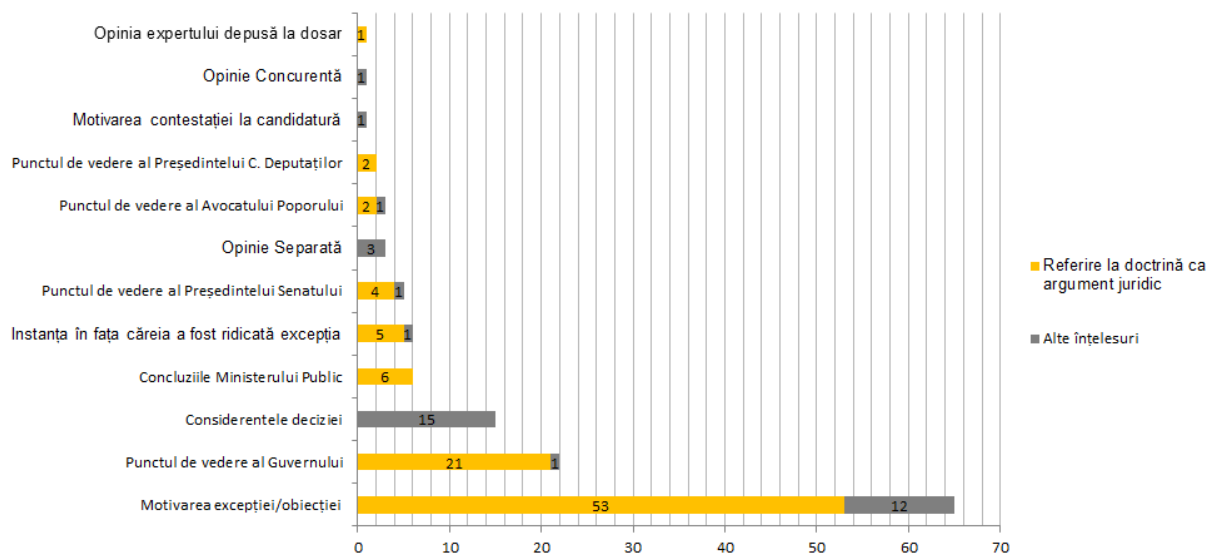

În privința locului și implicit a autorului referirii la doctrină predomină referirile în motivarea obiecției/excepției de neconstituționalitate, urmate de cele din punctul de vedere al Guvernului.

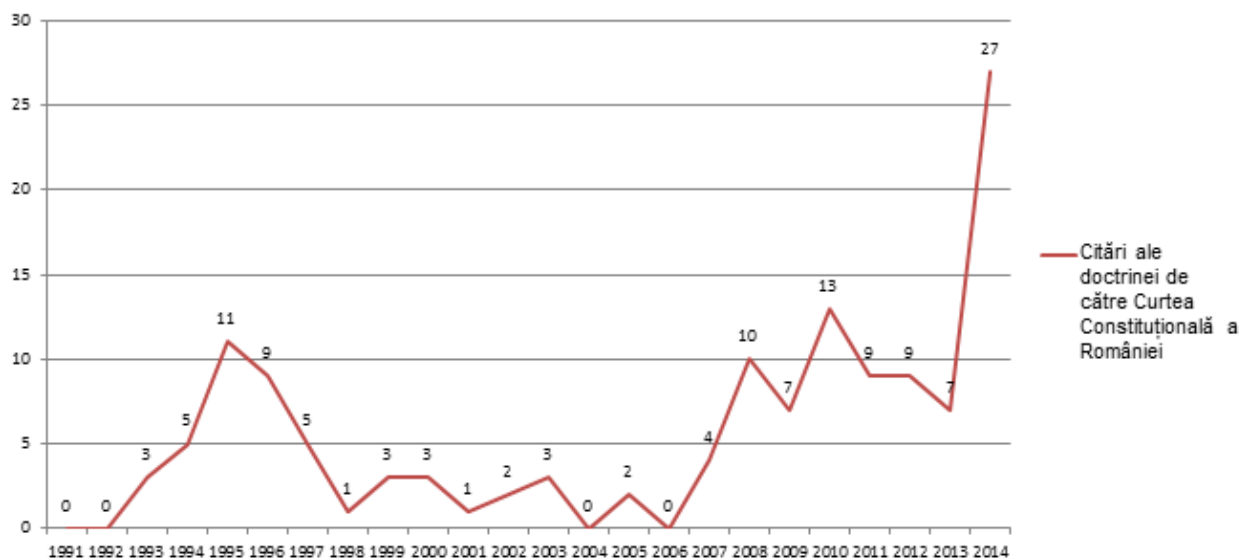
² A se vedea pct. 7 al prezentului raport

În valori absolute, ilustrând și referirile la doctrină ca argument juridic în raport cu referirile cu alte sensuri la doctrină, situația este următoarea:

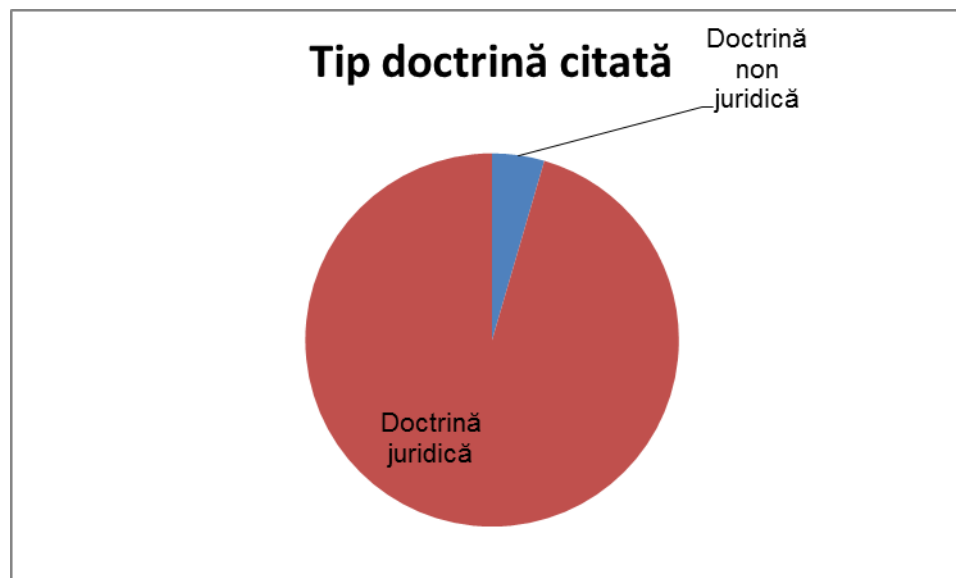

5. Ca evoluție în timp a frecvenței citării, pe jurisprudența cercetată s-a observat un trend ascendent începând cu anul 2007 și o creștere semnificativă a numărului de acte în care se fac trimitere la doctrină după acest an.

Citări ale doctrinei de către Curtea Constituțională a României

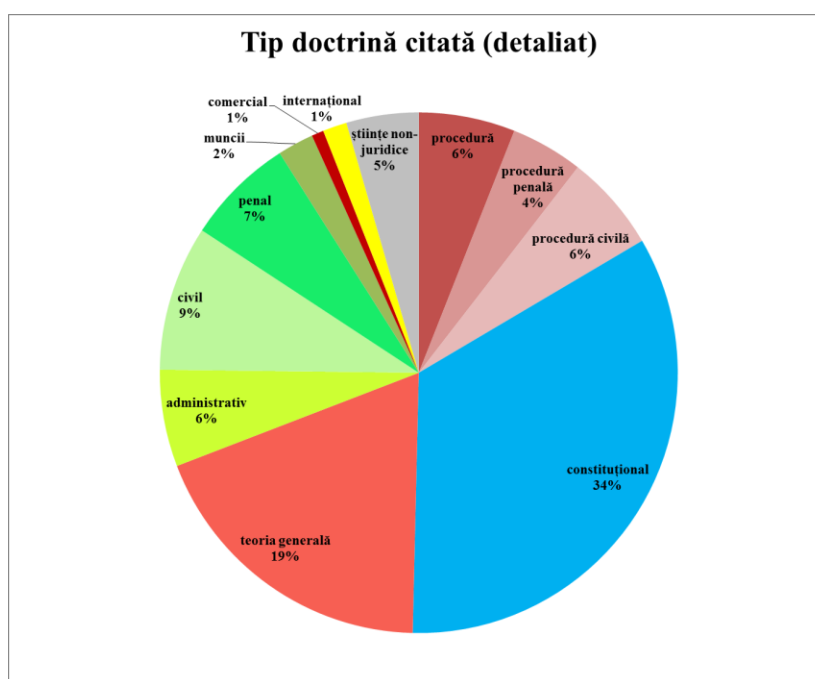
6. În privința tipului de doctrină invocată de Curte, doctrina juridică este în mod cert cea mai des amintită (95% din totalul citărilor identificate). Doctrina non-juridică apare destul de rar și se referă, în concret, la științe politice, sociologie juridică (Eugen Elrich, Niklas Luhmann, Joseph Raz în Decizia 1106/2010) și filozofie politică (Will Kymlicka în Decizia 2/2011).

7. Între citările de doctrină juridică au fost identificate 9 ramuri de drept spre ale căror doctrină s-a făcut trimitere.

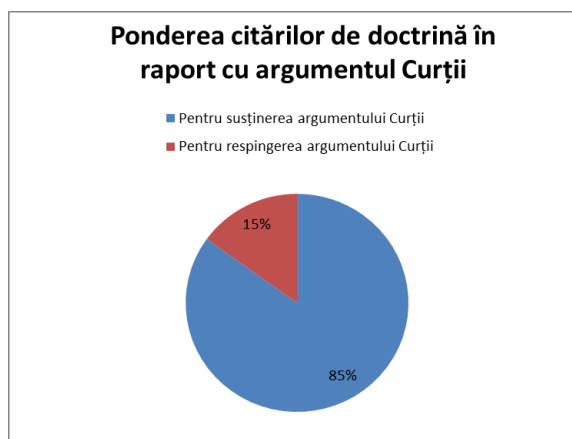
Doctrina de drept constituțional (34%), teoria generală a dreptului (19%) și doctrina de drept procesual (16%) au fost cel mai des invocate. Cifrele se explică prin specificul activității Curții astfel că problemele de drept constituțional sunt de departe inerente

soluționării problemelor de constituționalitate, pe de altă parte, clarificarea unor noțiuni și principii de drept a dat trimiterile la teoria generală a dreptului.

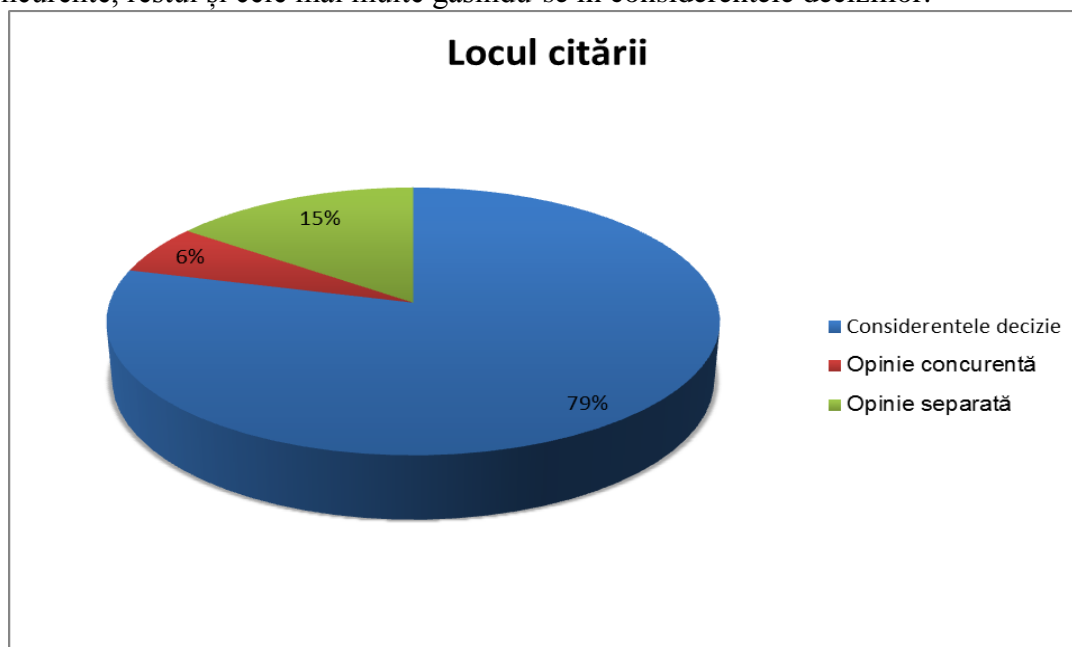

8. Raportat la argumentul Curții, doctrina este citată, în cele mai multe cazuri, în favoarea acestuia (85%). Invocarea doctrinei în dezacord cu argumentele Curții se reflectă, în jurisprudența studiată, aproape exclusiv în opiniile separate ale judecătorilor Curții Constituționale. Singura decizie, dintre cele studiate, în care o doctrină în dezacord cu

argumentul Curții este invocată în considerentele deciziei este Decizia 143/1996. Întâlnim și o a doua excepție în cazul Deciziei 732/2009, atunci când, în opinie separată, judecătorul Petre Lăzăroiu susține inclusiv cu trimitere la doctrină o parte din argumentul Curții.

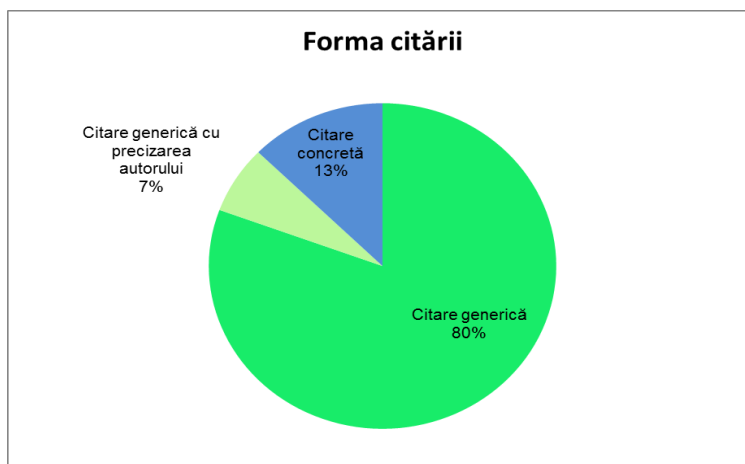

9. Din citările în susținerea argumentului Curții, 6,2% (6% din total) se găsesc în opiniile concurente, restul și cele mai multe găsindu-se în considerentele deciziilor.

10. În ceea ce privește modul de citare, 87% din trimiterile găsite fac o citare generică a doctrinei. Doar 7% din aceste citări numesc expres autorul la care se face trimitere. Restul de 13% reprezintă citări exacte și efective de doctrină în textul deciziei sau trimiteri exacte la un text anumit de doctrină. În concret au fost citați următorii autori: Jean-François Renucci, Eugen Elrich, Constantin Doldur, Louis Favoreu, Patrick Gaia, Richard Ghevontian, Jean-Louis Mestre, Otto Pfersmann, André Roux, Guy Scoffoni, Ion Deleanu, Ioan Vida, Mihai Constantinescu, Constantin Stătescu, Corneliu Bârsan, Ioan Muraru, Ivars Mēkons.

Fără a fi în mod concret citați, au fost amintiți următorii autori: Niklas Luhmann, Joseph Raz, Nguyen Quoc Dinh, Will Kymlicka, Patrick Thornberry și Dianna Gibbons.

11. În privința originii autorilor citați, se observă o largă diversitate de țări, cu o ușoară ieșire în evidență a autorilor francezi și români. Din datele deținute, nu se observă o corelație între țara de formare a judecătorului și doctrina citată.
12. Cele mai clare și detaliate citări ale doctrinei se observă în opiniile concurente/separate ale doamnei judecător Iulia Antoanella Motoc, 8 din cele 17 citări cu nume de autori identificate aparținându-i.

Traian TOMENCO

1 aprilie 2015